

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Macht en tegenmacht: de Commissie van Venetië over de Toeslagenaffaire

Taal, A.

Citation

Taal, A. (2022). Macht en tegenmacht: de Commissie van Venetië over de Toeslagenaffaire. *Bestuurskundige Berichten*, 37(1), 29-30. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3303741>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3303741>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Macht en tegenmacht

De Commissie van Venetië over de Toeslagenaffaire

Albert Taal

Alweer een jaar geleden diende Kamerlid Pieter Omtzigt, samen met een aantal andere Kamerleden een motie in om de Commissie van Venetië om advies te vragen.¹ De Europese Commissie voor Democratie door Recht, ook wel de Commissie van Venetië, is een adviserend orgaan van de Raad van Europa dat zich richt op het bevorderen van het constitutioneel recht en de democratische orde in Europa.² Dit verzoek tot advies kwam niet uit de lucht vallen: drie jaar eerder, in 2018, kwam de toeslagenaffaire aan het licht. Deze affaire richtte de schijnwerpers op de mazen in de Nederlandse wet en rechtsstaat.³ Na het aannemen van de motie op 25 februari 2021 kwam 18 oktober 2021 eindelijk de reactie van de Commissie. Op welke vlakken zijn onze democratie en rechten beschermd en waar liggen de verbeterpunten? Wat is de volgende stap voor een door affaire-aangetaste rechtsstaat?

Maatstaven

De Commissie van Venetië heeft in hun advies aan het Nederlandse parlement gebruik gemaakt van de nieuwste versie van de Rule of Law checklist.⁴ Deze checklist bevat maar liefst 121 onderdelen om de rechtsstaat aan te toetsen. In dit artikel zal niet de volledige checklist besproken worden, maar zal voornamelijk gekeken worden naar de toepassing van de checklist op de toeslagenaffaire problematiek. Volgens de Commissie behoort de rechtsstaat op elk niveau van publieke macht te worden toegepast. Het parlement draagt volgens de Commissie ook de primaire verantwoordelijkheid voor het veilig houden van de rechtsstaat.⁵

Instituties: de basis van de Nederlandse democratie

De Nederlandse instituties zijn de pilaren waarop de Nederlandse staat zaken verricht. De wettelijke basis die deze instituties hebben, geeft hen legitimiteit en vormt de basis voor onze waarborg tegen willekeur van de staat. Ook de Commissie belicht de rol die een aantal belangrijke Nederlandse instituties spelen in het in stand houden van de politieke balans en hoe dit verbeterd zou kunnen worden.

Het dertigledendebat is een regel die minderheden in de Tweede Kamer de gelegenheid geven om het parlement aan de tand te voelen.⁵ Zo mogen dertig Kamerleden een debat eisen, aanvragen dat een onderwerp wettelijk vast wordt gelegd, eisen dat het parlement bepaalde verdragen goedkeurt of ze mogen een interpellatie houden om vragen te stellen. Deze regels hebben wel beperkingen. Geen van de eerder genoemde regels kan verder gaan dan algemene vraagstelling of goedkeuring. Speciale onderzoeken zoals commissies mogen alleen onder goedkeuring van een meerderheid plaatsvinden. De Raad van Europa beveelt aan dat minderheden in de Kamer, die dus niet deelnemen aan de coalitie, de mogelijkheid zouden moeten hebben om hun eigen onderzoeken te starten, een visie die de Commissie deelt, mits er voorzichtig wordt omgegaan met de uitvoering ervan. Verder geeft de Commissie aan dat het verder ondersteunen van individuele Kamerleden ook een goede steun in de rug kan geven van toezicht, iets wat de heer Pieter Omtzigt reeds heeft aangekaart.

Nationale Ombudsman

Een belangrijke functie die we in Nederland hebben is de Nationale Ombudsman.⁵ De Ombudsman staat het parlement bij door onderzoek te doen naar corruptie, illegale activiteiten en enige verstoringen van het goed omgaan met het administratieve systeem. Het probleem is daarbij wel dat de Ombudsman geen manier heeft om bevindingen op te lossen, dat moet het parlement zelf doen. Deze institutie is in Nederland als een voetballer zonder bal, hij kan schieten hoeveel hij wil, maar scoren kan hij niet. De Commissie heeft hier dan ook een principiële standaard voor ontwikkeld: De Ombudsman moet het parlement minstens eenmaal per jaar informeren over mogelijke misstanden in de publieke sector of over enige specifieke situatie wanneer hij dat nodig vindt.

Toegang tot informatie

Instituties hebben macht door hun wettelijk vastgelegde positie, maar er is een mogelijk nog belangrijkere bron van macht waar institutie, Kamerlid en ook burger baat bij kunnen hebben: informatie. Kennis is macht, dat wist Francis Bacon al in de 17e eeuw. In onze moderne tijd zien we ook hoe informatie macht geeft aan een standpunt of persoon en hoe informatie beslissingen kan beïnvloeden. Toegang tot informatie kan bepalend zijn voor Kamerleden om bepaalde taken goed uit te voeren. Kamerleden hebben het recht informatie te ontvangen over bepaalde zaken die ze aanvragen, dit gaat om Artikel 68 van de grondwet.⁶ Belangrijk te noteren is dat de staat dus volgens dit artikel bepaalde informatie kan weigeren als het belang van de staat mogelijk in de problemen komt. In het rapport van de Commissie staat heel duidelijk dat het 'schaden van de staat'-argument niet gebruikt zou mogen worden. Volgens de Commissie moet de onderzoekende partij kunnen kiezen welke delen worden weggelaten, niet degene die wordt onderzocht. We zien nu echter dat de onderzochte partij, in het geval van de toelagenaffaire het kabinet, de macht heeft om informatie te beperken en daarmee de ondervragende partijen in het duister te houden.

Conclusie

In het kort concludeert het rapport dat partijen die geen deel uitmaken van de coalitie in de Kamer eigen onderzoek zouden mogen verrichten. Ook een algemeen betere ondersteuning van Kamerleden zou hierbij kunnen helpen. Verder zou de Ombudsman direct problemen aan moeten laten pakken door het parlement. Als laatste zou het besluit informatie vrij te

geven moeten liggen bij de onderzoekende partij en niet de onderzochte. Deze punten zijn nog maar een derde van het gehele rapport, maar geven wel een mooie terugblik op de problematiek die op het moment speelt.

Het rapport kijkt vooral naar oplossingen binnen de bestaande Nederlandse instituties. Zijn dit daadwerkelijk goede oplossingen, of moeten we buiten deze instituties omkijken? Welk geval het ook moge zijn, de Tweede Kamer heeft zeker een diepgaand advies gekregen over de problematiek. Het blijft echter interessant om te bekijken wat het antwoord zal zijn, worden de adviezen doorgevoerd of valt het rapport op dovemansoren? De tijd zal het ons leren.^{7,8}

Bronnenlijst

- [1] Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2021). Motie van het lid Omtzigt c.s. over een advies van de Venetië-Commissie. Geraadpleegd op 5 januari 2022, van: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2021Z00979&did=2021D02421>
- [2] Europa nu (z.d.). Commissie van Venetië. Geraadpleegd op 5 januari 2022, van: https://www.europa-nu.nl/id/vhtmluxz9cy0/commissie_van_venetie
- [3] Heringa, A. (2021). Van toelagenaffaire naar vergroting van het rechterlijk instrumentarium. De Hofvijver, 11(116). Geraadpleegd op 5 januari 2022, van: https://www.montesquieu-instituut.nl/id/vlghgtxkoqua/nieuws/van_toelagenaffaire_naar_vergroting_van
- [4] Venice Commission of the Council of Europe (2016). The Rule of Law checklist. Geraadpleegd op 5 januari 2022, van: https://www.venice.coe.int/images/SITE%20IMAGES/Publications/Rule_of_Law_Check_List.pdf
- [5] Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2021). Reactie van de Venetië-Commissie van de Raad voor Europa over een adviesaanvraag rechtsbescherming van burgers in Nederland. Geraadpleegd op 5 januari 2022, van: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2021Z18215&did=2021D39175>
- [6] De Nederlandse Grondwet. (z. d.). Artikel 68: Inlichtingenplicht ministers, staatssecretarissen; interpellatie. Geraadpleegd op 5 januari 2022, van: https://www.denederlandsegrondwet.nl/id/vkaj9cxlezj/artikel_68_inlichtingenplicht_ministers#
- [7] AD. (2021). Omtzigt: kabinet moet Europees advies over de rechtsstaat opvolgen. Geraadpleegd op 5 januari 2022, van: <https://www.ad.nl/politiek/omtzigtkabinet-moet-europees-advies-over-rechtsstaat-opvolgen~a3ad6a2a/>
- [8] Raad van State. (2021). Reactie van de Raad van State op rapport Venetië-commissie over rechtsbescherming in Nederland. Geraadpleegd op 5 januari 2022, van: <https://www.raadvanstate.nl/@127238/reactie-rapport-venetie-commissie/>